

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ СУПЕРВІЗОРСТВУ

6. *Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: [моногр.] / М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарька та ін.; [за заг. ред. М. Й. Боришевського]. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 200 с.*

REFERENCES

1. Antonenko, T. L. (2005). *Psykhohohiia dukhovnosti* [Psychology of spirituality]. Spirituality of the personality methodology, theory and practice: collection of scientific works; (Ed.) G.P. Shevchenko. Lugansk: Publishing House of East Ukrainian National University. V. Dal, issue. 4 (10), pp. 15–18. [in Ukrainian].

2. Buravlova, K. M. (2015). *Formuvannia pedahohichnoi maisternosti vykladacha vyshchoi shkoly* [Formation of pedagogical skills of a teacher of higher education]. Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice: Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice: collection of scientific works. (Ed.) H.P. Shevchenko, issue 4 (67). Severodonetsk: Publishing House Ukrainian National University. V. Dal. pp. 5–10. [in Ukrainian].

3. Busel, V.T. (Ed.). (2001). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv: Irpen: VTF "Perun", 1440 p. [in Ukrainian].

4. Kolisnyk, O. P. (1994). *Stupeni dukhovnosti ta psykhichni mekhanizmy samorozvytku osobystosti* [Degrees of spirituality and psychic mechanisms of self-development of personality]. Mentality Spirituality. Self-development of personality: theses of reports and materials of the International scientific-practical conference. Lutsk, part I, Section III, pp. 349–392. [in Ukrainian].

5. Pomytkin, E. O. (2007). *Psykhohohiia dukhovnoho rozvytku osobystosti: monohr.* [Psychology of spiritual development of personality: monograph]. Kyiv: Our time, 280 p. [in Ukrainian].

6. Boryshevsky, M. I. Shevchenko, O. V. & Volodarka, N. D. (et al). (2011). *Psykhohohichni zakonirnosti rozvytku dukhovnosti osobystosti: monohr.* [Psychological regularities of the development of personality spirituality: monograph]. (Ed.) M. I. Boryshevsky. Kyiv: Pedagogical thought, 200 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.09.2017

УДК 378.147:36 – 051

Леся Смеречак, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ СУПЕРВІЗОРСТВУ

Автором здійснено спробу розкрити особливості навчання майбутніх соціальних працівників супервізорству в умовах закладу вищої освіти; доведено що супервізорство сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями соціальної сфери своїх можливостей та є складником професійного розвитку, дозволяє обговорювати складні й типові випадки з практики соціальної роботи. Акцентовано увагу на тому, що саме під час проходження практики студенти поглиблюють теоретичні знання про особливості супервізії у соціальній роботі.

Ключові слова: супервізія, соціальна робота, практика, заклад вищої освіти.

Літ. 6.

Леся Смеречак, кандидат педагогических наук, доцент
кафедры социальной педагогики и коррекционного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ СУПЕРВИЗОРСТВУ

Автором предпринята попытка раскрыть особенности обучения будущих социальных работников супервизорству в условиях учреждения высшего образования; доказано, что супервизорство способствует осознанию будущими специалистами социальной сферы своих возможностей и является частью профессионального развития, позволяет обсуждать сложные и типичные случаи из практики социальной работы. Акцентировано внимание на том, что именно во время прохождения практики студенты углубляют теоретические знания об особенностях супервизии в социальной работе.

Ключевые слова: супервизия, социальная работа, практика, учреждение высшего образования.

Lesya Smerechak, Ph.D. (Pedagogy),
Associate Professor of the Social Pedagogy and Correctional Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE EDUCATION PECULIARITIES OF FUTURE SOCIAL WORKERS OF SUPERVISORY

The purpose of the article is to determine the education peculiarities of future social workers of supervisory.

Tasks: 1) to analyze the definition of "Supervision in social work"; 2) to define the features of training of future social workers the supervising during the course of practice.

The article analyzes the definition of "Supervision in social work". The author attempts to reveal the peculiarities of the training of future social workers of supervision under conditions of a higher education institution; The decisive role of practice in this process is proved, that supervision involves the analysis of the work of the future social worker, providing the future social worker with support in the process of passing the practice. It is substantiated that supervision is an element of professional development; outlined the competence of the supervisor.

Pointedly during supervision may be considered issues relating to the practical activities of a social worker – establishing contacts with recipients of services, taking into account their socio-psychological characteristics, abundance of professional boundaries and ethical norms in work, definition of individual needs, planning and provision of services, the analysis of difficulties in the process of providing services, monitoring and adjusting work, providing support, mobilizing the customer resources, maintaining documentation. The supervision involves an analysis of the work of a future social worker, providing him with support in the process of passing the practice.

During the practice, students develop understanding of the peculiarities of the future profession, the recommendations of the head of practice bases regarding the time, conditions and requirements for students and methodologists of practice are relevant.

Keywords: supervision, a social work, a practice, the institution of higher education.

Постановка проблеми. У сучасній системі вищої освіти України здійснюються активні пошуки шляхів підвищення якості підготовки фахівців соціальної сфери, зорієнтованих на формування професійної компетентності, розвитку творчих та потенційних можливостей, забезпечення ефективних умов для самоосвіти, самовиховання та самовдосконалення. Актуальність навчання супервізорству майбутніх соціальних працівників зумовлена необхідністю урахування особливостей соціальної роботи, тенденцій її розвитку. Супервізорство сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями своїх можливостей; дозволяє обговорювати складні, а іноді й типові випадки з практики соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєве значення для нашого дослідження мали наукові розвідки І. Астремської, І.Ушакової (особливості супервізії в соціальній роботі); О.Савчук, І.Миргородської (стандарти та принципи проведення супервізії в соціальній роботі; вимоги до кваліфікації супервізора); Т.Коленіченко (особливості ефективного навчання студентів супервізорству в умовах вищої школи).

Концептуальні підходи до організації практики майбутніх фахівців соціальної сфери розкрито у працях С.Архипової, А. Капської, Л. Кобилянської, А. Конончук, Т. Логвиненко, Л. Міщик, В. Поліщук, З. Фалинської, С. Харченко та ін. У них наголошено: при складанні програм практики необхідно враховувати майбутню професійну діяльність соціального педагога/соціального працівника, Положення про організацію виробничої та педагогічної практики студентів закладів вищої освіти, основні функції соціального педагога/соціального працівника та регіональні особливості вищого навчального закладу.

Мета статті – визначити особливості навчання майбутніх соціальних працівників супервізорству.

Відповідно до поставленої мети, нами окреслено такі завдання:

1) проаналізувати дефініцію "супервізорство в соціальній роботі";

2) визначити особливості навчання майбутніх соціальних працівників супервізорству під час проходження практики.

Виклад основного матеріалу. Супервізія розглядається, як процес надання супервізором працівнику соціальної служби, по відношенню до якого здійснюється супервізія, професійної допомоги, спрямованої на аналіз й подолання професійних труднощів, удосконалення організації роботи, підтримку мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки, підвищення професійної кваліфікації. Супервізія у соціальних службах може здійснюватися для забезпечення ефективного виконання посадових обов'язків і завдань працівниками соціальної служби, запобігання професійному та емоційному вигоранню, підвищення рівня їхньої професійної кваліфікації [3].

Супервізія, як професійна допомога та підтримка працівників соціальної служби (соціальний працівник, фахівець із соціальної роботи, соціальний робітник, інший фахівець, залучений до надання соціальних послуг), може бути спрямована на: надання допомоги працівникам соціальної служби у визначенні цілей та пріоритетів у процесі роботи; надання допомоги у визначенні результативних методів та засобів надання допомоги отримувачу соціальних послуг; здійснення об'єктивної оцінки з розв'язання проблемних ситуацій, пов'язаних із

виконанням професійних обов'язків; визначення сильних професійних якостей, навчальних потреб та необхідності підвищення кваліфікації; розподіл професійного навантаження з метою попередження професійного вигорання; дотримання етичних норм у процесі роботи; вираження почуттів щодо роботи, стосунків із колегами та отримувачами послуг в умовах конфіденційності; управління власними почуттями й поведінкою в стресових ситуаціях; формування позитивного ставлення до своєї роботи; формування мотивації до професійного зростання [3].

І. Ушакова наголошує, що зміст супервізії залежить від змісту діяльності соціальної служби. Однак у кожній службі він сфокусований на системі працівника (особисті його ресурси); системі практики (взаємодія з клієнтами, їхнім оточенням, особами, яким доводиться відмовляти в наданні послуг); системі команди (взаємодія всередині колективу); системі установи (організаційний клімат, нормативні вимоги, процедури, які задають параметри діяльності соціального працівника) [5, 83].

Завдання супервізії – задоволення організаційних, професійних та особистих потреб. І. Астремська виокремлює такі три основні функції супервізії: освітницька (формувальна), що включає розвиток умінь, навичок, здібностей стосовно професії; підтримувальна (тонізуюча), що включає підвищення стійкості впливу з боку проблем клієнтів; спрямовувальна (нормативна), що включає контроль працівника над власною особистістю (недоліки, слабкі сторони, сліпі плями, осуд) [1, 56].

Суттєву роль у забезпеченні умов для навчання майбутніх соціальних працівників супервізорству відіграє організація і проходження практики. Вона дає змогу ознайомитися зі специфікою діяльності соціального працівника, особливостями ділової документації, з посадовими інструкціями, змістом роботи державних та недержавних організацій. Проходження практики сприяє створенню цілісного уявлення про сутність та специфіку соціальної роботи, освоєнню норм етичної поведінки, допомагає у виборі майбутньої спеціалізації відповідно до власних можливостей.

Практична підготовка студентів – це органічна складова їхньої фахової підготовки, регламентована відповідними положеннями, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України і диференційована навчальними планами спеціальностей. Кожен вид практики передбачає набуття певного обсягу практичних знань, умінь і навичок, відповідно до змісту і завдань

навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки кожного із кваліфікаційних рівнів.

Розглядаючи особливості організації практики, доречно навести докази В. Поліщук про те, що “успіх практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів залежить від характеру та якості її організації, від координації діяльності навчального закладу з тими соціальними службами, де студенти проходять практику, від вибору і рівня кваліфікації соціальних працівників, що працюють із студентами під час практики” [4, 119].

Аналізуючи досвід організації неперервної практики в цілісній системі підготовки соціальних працівників, Л. Кобилянська [2] наводить аргументи робочої групи університету, згідно з якими неперервна педагогічна практика допоможе студентам краще усвідомити суть майбутньої професії та відшукати власне місце в ній; сприятиме ширшому ознайомленню студентів зі станом соціальної роботи в нашій країні, забезпечить апробацію теоретичних знань та створить підґрунтя для введення нових технологій, діагностик, форм і методів до практики роботи соціальних служб.

Оскільки якраз під час проходження практики у студентів формуються найповніші уявлення про особливості майбутньої професії, актуальними є рекомендації керівників баз практики щодо часу, умов та вимог до студентів і методистів практики. Вартими уваги є також зауваження соціальних педагогів/працівників щодо корекції навчальних планів та програм проходження практики, змістового наповнення окремих дисциплін.

Ефективність проходження практики залежить від якісного проведення настановної конференції, на яку доцільно запросити методистів баз проходження практики. Зміст практики повинен бути динамічним, еkleктичним та враховувати специфіку освітніх закладів, особливо тих, які студенти обрали самостійно (з дозволу факультетського керівника). Після закінчення практики студенти повинні прозвітувати згідно з ustalеним кафедрою порядком.

Особливу роль у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників відіграють знання і вміння, набуті ними в результаті співпраці з практиками, здатним допомогти розібратися в різних складних ситуаціях, навчити використовувати нові ефективні методи і технології соціальної роботи.

З метою навчання майбутніх соціальних працівників супервізорству, необхідного для ефективного надання якісних соціальних послуг, рекомендовано здійснювати навчальну

(наставницьку) супервізію. Під час такої супервізії можуть розглядатися питання, що стосуються практичної діяльності працівника соціальної служби – встановлення контакту з отримувачами послуг, врахування їхніх соціально-психологічних характеристик, дотримання професійних меж та етичних норм у роботі, визначення індивідуальних потреб, планування й надання послуг, аналіз труднощів у процесі надання послуг, здійснення моніторингу й коригування роботи, надання підтримки, мобілізації ресурсів клієнтів, ведення документації. Така супервізія передбачає аналіз роботи майбутнього соціального працівника, надання йому підтримки у процесі проходження практики.

У своєму дослідженні опираємося на функції супервізора (визначені І. Астремською), які залежать від виду практики та можуть включати:

- загальне ознайомлення студентів із соціальним закладом, його формальною і неформальною структурою, провідними спеціалістами, внутрішніми правилами й інструкціями;
- створення продуктивних робочих відносин із практикантом;
- надання емоційної підтримки, заохочення самостійності;
- управління діяльністю підопічного через організацію безпосереднього спостереження за роботою інших, обговорення, спільне керівництво, ведення записів, рольові ігри;
- допомога у виробленні професійних умінь і навичок: комунікативних, інструментальних, аналітичних;
- виявлення навчальних проблем і труднощів та налагодження контактів із метою їх подолання;
- допомога у виробленні адекватних установок стосовно клієнтів, самих себе і професії в цілому;
- контроль і оцінювання діяльності студентів на всіх етапах практики [1, 58].

Важливою характеристикою підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери є збільшення її суб'єктів, перш за все супервізорів соціальної практики. Основна допомога з боку супервізорів (у нашому випадку – працівників соціальної служби, методистів закладу вищої освіти) полягає не тільки в тому, щоб навчити майбутніх фахівців застосовувати відповідні методи та прийоми соціальної роботи з різними категоріями клієнтів, вибудувати моделі соціально-педагогічної діяльності, навчити розробляти алгоритм соціальної роботи тощо, а й максимально підтримати впевненість у власних силах, дати своєчасну пораду щодо вирішення складної ситуації тощо. На наше глибоке переконання,

супервізор сприяє формуванню мотивації студента до роботи за обраним фахом.

Підвищення ролі соціальної роботи в умовах модернізації українського суспільства вказує на необхідність визначення мети й проектування підготовки майбутніх соціальних працівників, що сприятиме формуванню професійних компетенцій студента.

Таким чином, майбутні соціальні працівники, котрі пройшли навчальну підготовку з супервізії під час проходження практики, мають володіти такими компетенціями:

- виявляти сильні сторони і сфери діяльності організації і працівників та сприяти їхньому подальшому розвитку;
- реалізовувати адміністративну, освітню та підтримувальну функції супервізії;
- розуміти основні теорії, концепції та принципи, на яких базується супервізія в соціальній роботі;
- визначати критерії ефективності проведення супервізії в організації;
- вирішувати етичні питання, конфліктні ситуації, деструктивні практики та інші процеси, що відбуваються в організації;
- будувати позитивні особистісні та міжособистісні стосунки між працівниками, а також сприятливе робоче середовище, мотивуючи таким чином працівників до конструктивної співпраці [6].

Висновки. Таким чином, майбутні соціальні працівники під час проходження практики на базі соціальних служб не лише поглиблюють теоретичні знання про особливості супервізії у соціальній роботі, а й отримують додаткову інформацію про сфери професійної діяльності соціального працівника й перспективу працевлаштування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астремська І. В. *Супервізія у практиці соціальної роботи та підготовці соціальних працівників* / І. В. Астремська // *Теорія і практика сучасної психології*. – 2012. – Вип. 5. – С. 55–59.
2. Кобилянська Л. *Спеціальні дисципліни в системі фахової підготовки соціального педагога в умовах класичного університету* / Лілія Кобилянська // *Вісник Львівського університету*. – 2001. – Вип. 15. – Ч. 1. – С. 125–132. – (Серія "Педагогічна").
3. НАКАЗ Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення супервізії у соціальних службах (05.01.2015 № 5). – [Електронний ресурс]: Режим доступу <http://parusconsultant.com/?doc>
4. Поліщук В. *Місце неперервної практики у цілісній системі підготовки соціальних педагогів* / В. Поліщук // *Вісник Львівського університету*. 2001.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ БОЛГАРІЇ

– Вип. 15. – Ч. 1. – С. 116 – 124. – (Серія “Педагогічна”).

5. Ушакова І. В. Особливості супервізії в соціальній роботі / І. В. Ушакова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Соціологія. – 2011. – Т. 156. – Вип. 144. – С. 80 – 84.

6. Social Work Supervision Certifi cate Program [Electronic resource] / Augsburg College. – Mode of access: www.augsburg.edu/msw/documents/SupervisionCertifi cateProgram.pdf. – Title from the screen.

REFERENCES

1. Astremska, I. V. (2012). *Superviziia u praktytsi sotsialnoi roboty ta pidhotovtsi sotsialnykh pratsivnykiv* [Supervision in the practice of social work and the preparation of social workers]. The theory and practice of modern psychology, vol.5, pp. 55–59. [in Ukrainian].

2. Kobylanska, L. (2001). *Spetsialni dystsypliny v systemi fakhovoi pidhotovky sotsialnoho pedahoha v umovakh klasychnoho universytetu* [Special disciplines in the system of professional training of a social teacher

in the conditions of a classical university]. Journal of the Lviv University. Series: Pedagogy. Vol. 15, part 1, pp. 125 – 132. [in Ukrainian].

3. NAKAZ (05.01.2015, № 5) Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo provedennia supervizii u sotsialnykh sluzhbakh. [ORDER On Approval of Methodical Recommendations on Supervision in Social Services]. [Electronic resource]. Available at <http://parusconsultant.com/?doc> [in Ukrainian].

4. Polishchuk, V. (2001). *Mistse neperervnoi praktyky u tsilisnii systemi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv* [The place of continuous practice in the integral system of training social educators]. Journal of the Lviv University. Series: Pedagogy. Vol. 15, part 1, pp. 116 – 124. [in Ukrainian].

5. Ushakova, I. V. (2011). *Osoblyvosti supervizii v sotsialnii roboti. Naukovi pratsi* [Features of Supervision in Social Work]. Journal of the Petro Mohyla Black Sea State University. Series: Sociology. Vol. 156, issue. 144, pp. 80 – 84. [in Ukrainian].

6. Social Work Supervision Certifi cate Program [Electronic resource]. Augsburg College. Mode of access: www.augsburg.edu/msw/documents/SupervisionCertifi cateProgram.pdf. Title from the screen. [in English].

Стаття надійшла до редакції 14.09.2017

УДК 378.147

Оксана Товканець, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології і педагогіки, Вищій навчальний заклад
“Східно-європейський слов’янський університет”, м. Ужгород

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ БОЛГАРІЇ

У статті розглядається проблема розвитку професійної освіти в Болгарії. Обґрунтовано напрями та завдання професійної освіти. Визначено стратегічні завдання розвитку професійної освіти в Болгарії. Акцентовано увагу на підготовку фахівців з освітнього менеджменту й керівників для управління навчальними закладами та проектами в формальній і неформальній освіті у вищих навчальних закладах Болгарії, зокрема в Південнозахідному університеті “Неофит Рилски” за бакалаврською програмою “Педагогіка та освітній менеджмент” і у Європейському політехнічному університеті за магістерською програмою “Освітній менеджмент”.

Ключові слова: професійна освіта, Болгарія, освітній менеджмент, підготовка фахівців з освітнього менеджменту.

Лит. 12.

Оксана Товканець, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры психологии и педагогики, Высшее учебное заведение
“Восточно-европейский славянский университет”, г. Ужгород

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ БОЛГАРИИ

В статье рассматривается проблема развития профессионального образования в Болгарии. Обоснованы направления и задачи профессионального образования. Определены стратегические задачи развития профессионального образования в Болгарии. Акцентируется внимание на подготовке специалистов по образовательному менеджменту и руководителей для управления учебными заведениями и проектами в формальном и неформальном образовании в высших учебных заведениях Болгарии, в частности в Югозападном университете “Неофит Рилски” по бакалаврской программе “Педагогика и образовательный менеджмент” и в Европейском политехническом университете по магистерской программе “Образовательный менеджмент”.

Ключевые слова: профессиональное образование, Болгария, образовательный менеджмент, подготовка специалистов по образовательному менеджменту.